

Studia Biblica Slovaca

Ročník 11

2019

Číslo 2

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník XI (2019), číslo 2

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Redakčná rada/Editorial board:

Georg BRAULIK, OSB (Wien, AT)	Libor MAREK (Detroit, US)
Jaroslav BROŽ (Praha, CZ)	Helena PANCZOVÁ (Bratislava, SK)
Jeremy CORLEY (Dublín, IE)	Petr POKORNÝ (Praha, CZ)
Peter DUBOVSKÝ, SJ (Roma, IT)	Jaroslav RINDOŠ, SJ (Bratislava, SK)
Pavol FARKAŠ (Nitra, SK)	Milan SOVA (Bratislava, SK)
Juraj FENÍK (Košice, SK)	Fides Iveta STRENKOVÁ, CJ (Prešov, SK)
Massimo GRILLI (Roma, IT)	Jozef TIŇO (Bratislava, SK)
Leslie HOPPE, OFM (Chicago, US)	František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie, SK)
Peter JUHÁS (Münster, DE)	Miroslav VARŠO (Košice, SK)
Branislav KĽUSKA (Ružomberok, SK)	Ian YOUNG (Sydney, AU)
Róbert LAPKO (Košice, SK)	

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Badín, SK)

Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)

Redaktor pre recenzie: Július PAVELČÍK (České Budějovice, CZ)

Výkonná redaktorka: Martina KORYTIAKOVÁ (Roma, IT)

Za recenzovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Obálka: Karol Hájiček

Na príprave publikácie sa podieľali: Zuzana Očkajáková, Lionel Goh.

Príspevky v slovenčine, češtine a angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie: *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Badín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Preferované fonty písma pre hebrejštinu a gréčtinu sú SBL Hebrew and SBL Greek. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verzou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Spresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné na www.biblica.sk.

Články časopisu sú abstrahované v dvoch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591 a *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 12/2019

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

e-ISSN 2644-4879

EV 3744/09

Timotej a *charizma* v 1Tim 4,14

Ratifikácia alebo transfer pri vkladaní rúk starších?

Eubomír Majtán

V Pastorálnych listoch sa dvakrát spomína udalosť vkladania rúk na Timoteja (porov. 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6). Otázkou je, či prítomnosť *charizmy*¹ v 1Tim 4,14 a samotnú udalosť vkladania rúk možno interpretovať ako identifikáciu (ratifikáciu v komunite) alebo prenos (transfer úradu). I keď je Prvý list Timotejovi celý adresovaný tomuto apoštolovmu spolupracovníkovi, téma *charizmy* sa explicitne rozoberá v časti, ktorá hovorí o príklade Timoteja, jeho raste a zodpovednosti v komunite (porov. 4,11-16). Timotej je tu predstavený ako ten, kto má byť vzorom pre ostatných veriacich miestnej cirkvi. Pre svoju službu v komunite je vyznačený *charizmom* a vkladáním rúk, ako o tom čítame v 4,14. V tomto príspevku sa zameriame najmä na štúdium textu v Prvom liste Timotejovi, aj keď pre pochopenie jeho výkladu budeme potrebovať sledovať kontext nielen 2Tim 1,6, ale aj iných biblických textov. Dotkneme sa nielen chápania *charizmy* v *corpus paulinum*, ale zameriame sa aj na úlohu starších komunity, lepšie povedané kolégia starších (na základe možného textového variantu). Preto i príspevok bude členený podľa znenia textu verša v 1Tim 4,14, no v nasledujúcich kapitolách sa zastavíme aj pri textových a exegetických špecifikách, ktoré si všimajú biblickú udalosť vkladania rúk, usporiadanie komunity, samotný priebeh vkladania rúk, ako aj použitie počtu rúk.

Tu uvádzame grécky text verša 1Tim 4,14, s ktorým budeme pracovať, i vlastný preklad:

Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου;

Nezanedbávaj *charizmu*, ktorá je v tebe a ktorá ti bola daná skrze proroctvo, prostredníctvom vkladania rúk starších (kolégia starších).

¹ Keďže slovenským prekladom „dar“ nedokážeme dokonale obsiahnuť zmysel gréckeho *χάρισμα*, rozhodli sme sa používať v latinke pojem *charizma*.

1 Dve interpretácie príkazu „nezanedbávaj“

Príkaz „nezanedbávaj“² je typický pre výzvy predstavených smerom k podriadeným³. Zákaz *μὴ ἀμέλει*⁴ sa z pohľadu syntaxe môže vzťahovať na Timoteja alebo môže byť orientovaný smerom ku komunite (dokonca sú možné obe čítania textu):

1. Podmetom *μὴ ἀμέλει* je Timotej. Predpokladá sa, že tento Pavlov blízky spolupracovník je prezieravý, a teda nemá v úmysle znevážiť tak cenný dar, akým je *charizma*, ale túži ho chrániť s maximálnou precíznosťou. Pavol Timotejovi adresuje dva listy (porov. 1Tim 1,2; 2Tim 1,2), preto možno právom predpokladať, že príkazom „nezanedbávaj“ v 1Tim 4,14 sa obracia na neho.

2. Podmetom *μὴ ἀμέλει* je komunita. V tomto prípade by Pavol bezpochyby komunikoval svoju správu smerom k cirkvi⁵. To ona musí rozpoznať *charizmu* zverenú Timotejovi. Dalo by sa dokonca predpokladať, že tým, že sa tento list (príkaz) čítal v rôznych cirkevných komunitách, kde, ako vieme, kolovali biblické spisy (porov. Kol 4,16), každá komunita mala byť informovaná o skutočnosti, že Timotejovi bola daná *charizma*⁶. Hoci je adresátom listu Timotej (porov. 1Tim 1,2), Pavol sa v ňom obracia aj na iných členov komunity: upresňuje správanie mužov a žien v liturgickom zhromaždení (porov. 2,8-10), predstavuje kritériá na vyvolenie biskupa a diakona (porov. 3,1-13) a v posledných kapitolách spisu dáva úpravy k životu vdov, starších a otrokoch (porov. 5,1-6,2). Preto možno pripustiť hypotézu, že príkazom „nezanedbávaj“ v 1Tim 4,14 sa Pavol obracia na celú komunitu.

² Pavol tu používa *litotes*, rečnícku figúru, pomocou ktorej aj negácia (*μὴ ἀμέλει*) vyjadruje pozitívum; porov. CAMPBELL, *Rhetorical Design*, 201.

³ Pre použitie spomenutého príkazu u gréckych filozofov pozri ΕΠΙΚΤΕΤΟΣ, *Diss.* 3,24,113 (čo sa týka *amelein*); *Diss.* 1,1,25; 2,1,29 (čo sa týka *meletan*).

⁴ V NZ nachádzame sloveso *ἀμελέω* štyrikrát: Mt 22,5; 1Tim 4,14; Hebr 2,3; 8,9.

⁵ Dá sa tiež očakávať, že Pavlove listy mali byť čítané jednotlivým kongregáciám a ich vodcom (miestnym lídrom), ktorými v Efeze či na Kréte boli práve Timotej a Títus; porov. MARSHALL, *The Pastoral Epistles*, 111.

⁶ Porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 321; CASALINI, *Corpus pastorale*, 311-313.

2 Dva typy *charizmy* v 1Tim 4,14

Otázka je, o akej *charizme* sa hovorí. Na aký typ *charizmy* Pavol *de facto* naráža, keď sa dvakrát obracia na Timoteja (porov. 1Tim 4,14; 2Tim 1,6). Existujú minimálne dva možné pohľady:

1. Charizma ako prijatý úrad

Populárna interpretácia, ktorá v *charizme* vidí potvrdenie, že Timotej má akési právo na prevzatie a vedenie úradu (pastoračný úrad, úrad vodcu), nie je celkom správna. Totiž *charizma* nie je vlastníctvom predstavených cirkvi, a teda oni sami ju ani nemôžu „darovať“ iným (dary, aj autorita zostávajú stále limitovanými). Dar je len odovzdávaný spomenutými autoritami cirkvi⁷. V 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6 sa ani nehovorí o nejakej túžbe po úrade, či postavení Timoteja, že by sa mal stať vodcom komunity vďaka tomu, že vlastní *charizmu*. V 1Tim 4,14 sa doslova hovorí o *charizme*, ktorá je „v tebe“ (ἐν σοί), čiže mu nie je daná inými osobami. Nadôvažok, Boží dar sa nemôže vzťahovať jednoducho len na úrad⁸.

2. Charizma ako dar od Boha

Správnejšie je vnímať pod pojmom *charizma* dar, ktorý je permanentný a ktorý Timotej môže buď zanedbávať (porov. 1Tim 4,14), alebo rozniecovať (porov. 2Tim 1,6) v závislosti od rozličných prejavov darov (porov. Rim 12,4-8; 1Kor 12,4-11)⁹. Samotný termín *χάρις* označuje milosť alebo dar, ako to pozorujeme aj v mimobiblickej literatúre¹⁰. V textoch NZ patrí *charizma* v značnej miere medzi pavlovské termíny (zo 17 použití v NZ sa v *corpus paulinum* vyskytuje 16-krát), najmä v Liste Rimanom (porov. 1,11; 5,15.16; 6,23; 11,29; 12,6) a v Prvom liste Korint'anom (porov. 1,7; 7,7; 12,4.9.28.30.31). Mimo Pastorálnych listov (porov. 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6) sa termín nachádza ešte v 2Kor 1,11 a 1Pt 4,10. Preto v nasledujúcich riadkoch zameriame našu pozornosť predovšetkým na *corpus paulinum*.

⁷ Porov. HAHN, *Il servizio*, 89-92; DE VIRGILIO, *Chiesa e ministeri*, 122-126; TOWNER, *Timothy and Titus*, 322; AAGESON, *Paul*, 40-43; EBERHART, *Handauflegung*, 289; SAARINEN, *The Pastoral Epistles*, 84.

⁸ Porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 322, pozn. 40.

⁹ Spomienka na *charizmu* Timoteja vyjadruje spojenie moci Ducha Svätého so životom v komunite, ktorú bude mať Timotej na starosti a ktorú musí viesť; porov. BAGD, 1081; DE VIRGILIO, *Chiesa e ministeri*, 120-121; TOWNER, *Timothy and Titus*, 312-313.

¹⁰ Porov. FILÓN, *All* 3,78; *Sib* 2,54.

V Prvom liste Korint'anom sa prítomnosť termínu *charizma* koncentruje najmä v 12. kapitole spisu. Nespomína sa v súvislosti so žiadnou ľudskou zásluhou. Práve naopak, týmto darom sa myslí to, čo je Bohom podarované pre potreby cirkvi (porov. 12,9)¹¹. V 7,7 sa hovorí výslovne o dare od Boha a v 1,7 sa *charizma* priamo spája so zjavením Ježiša Krista.

V Pavlovom ponímaní sa teda *charizma* vzťahuje na špeciálny a nezištný dar Boha, ktorým sa zjavuje pôsobenie Ducha (porov. 1Kor 12,4¹²). Z tohto dôvodu sa podčiarkuje súvislosť medzi *charizmomou* a prejavom (či skôr prejavmi) Ducha vzhľadom na službu¹³ (porov. Rim 12,6; 1Kor 1,7; 7,7; 12,4.9.28.30.31; 1Pt 4,10; 1 Clem 38,1). V konečnom dôsledku samotný Duch Svätý je považovaný za Boží dar (porov. Rim 5,15.16; 6,23; 11,29; 2Tim 1,6)¹⁴.

V Liste Rimanom sa „vlastnenie“ darov zakladá na milosti, „ktorú sme dostali“ (12,6)¹⁵. V 6,23 sa tento dar spája s večným životom¹⁶ a je neodvolateľný (porov. 11,29). V celom Liste Rimanom sa len v 11,29 a 12,6 spomína termín *charizma* v množnom čísle.

Hoci teda, čo sa týka rôznych typov *charizmy* v 1Tim 4,14, môžeme mať na jednej strane na mysli verejnú slávnosť, pri ktorej bol Timotej uvedený do úradu, aby plnil apoštolskú úlohu v komunite, na druhej strane treba zdôrazniť službu pre jeho úlohu (resp. mandát pre funkciu), ktorú má vykonávať. Možno sa domnievať, že *charizma* sa nevzťahuje len na funkciu „staršieho medzi staršími“ v komunite, ale predovšetkým na funkciu toho, kto „predsedá“ v komunite a pre túto úlohu bol obdarený darom od Boha¹⁷.

¹¹ Nie vždy sa poukazuje na autora darov, ale niekedy sa vyjadruje len to, že takéto dary existujú, napríklad: „rozličnosť darov“ (1Kor 12,4); „dary uzdravovať“ (v. 28).

¹² Porov. BERGER, *χάρισμα*, 460. *Charizmu* ako dar, ktorý človek dostáva, nachádzame tiež v 1Pt 4,10. Možno si všimnúť aj špecifický význam tohto termínu v SZ (porov. Ž 31,22; Sir 7,33).

¹³ Porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 321; CASALINI, *Corpus pastorale*, 273; PELLEGRINO, *Lettere a Timoteo*, 95.

¹⁴ Porov. PELLEGRINO, *Lettere a Timoteo*, 96.

¹⁵ Iné čítanie nachádzame v Rim 1,11, kde Pavol túži vidieť tých, čo sú v Ríme „a dať vám (μεταδώ) nejaký duchovný dar (τι... χάρισμα) na vašu posilu“. V skutočnosti nie Pavol ponúka dar Rimanom, ale len prináša (alebo sprostredkuje) duchovný dar. Vidno to aj na použití slovesa μεταδίδωμι (sprostredkovať), namiesto slovesa δίδωμι (dať, ponúknuť).

¹⁶ Napriek tomu, že v celom verši Rim 6,23 chýba sloveso, prezumuje sa, že ide o zamlčanie slovesa εἶμι. Tak sa Boží dar zameriava na realitu večného života.

¹⁷ Porov. CASALINI, *Parole alla Chiesa*, 162.168.

3 Tri okolnosti *charizmy* v 1Tim 4,14

Prítomnosť *charizmy* sa v Timotejovom živote spája s tromi okolnosťami. Prvá upresňuje jej umiestnenie, ďalšie dve opisujú jej odovzdávanie (διὰ a μετά)¹⁸:

1. „v tebe“ (ἐν σοί)

V prvom rade nachádzame konkretizáciu umiestnenia *charizmy* („dar, ktorý je v tebe“)¹⁹, a ujasnenie v 2Tim 1,14: „Zverený poklad chráň mocou Ducha Svätého, ktorý v nás prebýva.“ Špeciálny dar, ktorý je v Timotejovi, sa vzťahuje na jeho schopnosti alebo poverenie, aby sa stal služobníkom. Termín *charizma* sa takto vzťahuje aj na Ducha Svätého, ktorého prítomnosť v Timotejovi (ἐν σοί), resp. v živote Timoteja je markantná²⁰;

2. „skrze prorocko“ (διὰ προφητείας)²¹

Dar, ktorý je osobne (σοί) daný (ἐδόθη) Bohom (Duchom)²², je zvýraznený aktivitou prorokovania a pozýva nás prinavrátiť náš pohľad na začiatok celého spisu, kde sa hovorí o prorockých (porov. 1Tim 1,18)²³.

Predložka διὰ sa môže viazať na dva pády: akuzatív a genitív. Výraz διὰ προφητείας v akuzatívnej množného čísla by vyjadroval: „na základe“ alebo „pre

¹⁸ Porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 322.

¹⁹ Aj na iných miestach NZ spojenie ἐν σοί vyjadruje konkretizáciu miesta alebo umiestnenia (porov. Mt 6,23; 11,23; 26,33; Mk 1,11; Lk 3,22; 11,35; 18,22; 19,44[2×]; Jn 17,21; Rim 9,17; Gal 3,8; 1Tim 4,14; 2Tim 1,5[2×].6; Zjv 18,22[3×].23[2×]). Dunn spresňuje, že tento dar je „od Ducha“, vo vzťahu k 1Kor 12,4-7; porov. DUNN, *Timothy*, 814.

²⁰ Porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 322.

²¹ Termín προφητεία sa nachádza 19-krát v NZ. Okrem jedného použitia tohto termínu v evanjeliách (Mt 13,14), προφητεία sa vyskytuje 7-krát v protopavlovských listoch (Rim 12,6; 1Kor 12,10; 13,2.8; 14,6.22; 1Sol 5,20) a 2-krát v Pastoralných listoch (1Tim 1,18; 4,14). Ďalšie použitia termínu nájdeme v 2Pt 1,20.21; Zjv 1,3; 11,6; 19,10; 22,7.10.18.19.

²² Spôsob použitia jazyka nás približuje k iným miestam v *corpus paulinum*, kde subjektom δίδωμι je Boh alebo Duch: „Každý však dostáva (δίδοται) prejavy Ducha na všeobecný úžitok. Jeden dostáva (δίδοται) skrze Ducha slovo múdrosti, iný podľa toho istého Ducha slovo poznania“ (1Kor 12,7-8); „Veď Boh nám nedal (ἔδωκεν) Ducha bojzlivosti, ale Ducha sily, lásky a rozvahy“ (2Tim 1,7).

²³ V tomto prípade sa predložka κατά viaže na akuzatív množného čísla, keďže prikázanie je zverené a odovzdané v súlade s prorockými: κατά τὰς προαγούσας ἐπὶ σὲ προφητείας.

výhodu“ proroctiev v zmysle všeobecnom²⁴. V genitíve jednotného čísla má ten istý výraz zmysel: „pre motív“, „skrze“, „sprevádzajúc“ proroctvo²⁵. Ak si pomôžeme pohľadom na 1Tim 1,18 (slovo Ducha Svätého, ktoré je komunikované v slovách a skutkoch prorokov), aj v 1Tim 4,14 sa voľba genitívu javí pravdepodobnejšia²⁶;

3. „*prostredníctvom vkladania rúk*“ (μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν)²⁷

Spojenie „skrze proroctvo“ je prepojené s nadchádzajúcim „prostredníctvom vkladania rúk“ prostredníctvom predložky μετὰ. Aj táto predložka sa môže viazať na viaceré pády, ale v našom prípade s genitívom opisuje udalosť, ktorá sprevádza predchádzajúcu aktivitu²⁸. Rovnako aj v Sk 6,6b vkladanie rúk nasleduje po predstavení siedmich mužov (porov. v. 5) a po modlitbe (porov. v. 6a; pozri aj Sk 13,2-3)²⁹.

4 Vkladanie rúk

Vkladanie rúk je slávnostná a spoločenská udalosť. Stretávame sa s ňou na rôznych miestach v NZ (porov. Sk 8,18; 2Tim 1,6; Hebr 6,2)³⁰. V širšom kontexte Biblie sa spája napríklad s uzdravovaním (v zmysle prosby o Boží zásah; porov. Mk 6,5; Lk 13,13; Sk 28,8), s požehnaním (porov. Gn 48,14; Mk 10,16), s osobitným darom alebo s kvalifikáciou (porov. Sk 8,17; 19,6; 2Tim

²⁴ Porov. BD § 222.

²⁵ Porov. BD § 223; TOWNER, *Timothy and Titus*, 322, pozn. 42.

²⁶ Proroctvo nevyjadruje „zmysel“ alebo „príčinu“ prenosu. Sloveso v pasíve „bol daný“ indikuje pôsobenie Boha (Ducha). Pravdepodobne sa nevzťahuje na potvrdenie identity daru Timoteja, a teda ani na autorizáciu jeho funkcie v komunite, ale myslí sa na slová Ducha, povedané prorokmi; porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 323.

²⁷ Porov. MEIER, *Second Biblical Reflection*, 72; BAGD, 384.

²⁸ Inak povedané: preklad „skrze vkladanie rúk“ a tiež „keď (alebo po) vkladaní rúk“ je mylný, pretože v tomto prípade sa nehovorí o sprevádzaní alebo o spätnej následnosti, ako sme to mohli vnímať pri spojení διὰ προφητείας; porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 323, pozn. 44.

²⁹ Porov. KRUSE, *Ministry*, 742.

³⁰ Čo sa týka spojenia ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, pozri. FILÓN, *All* 3,90; *SpecLeg* 1,203; pozri tiež Sk 6,6; 8,17; 9,17; 19,6.

1,6), s rôznymi formami autorizovania alebo nominovania do úradu (porov. Nm 27,18-23; Dt 34,9; Sk 6,6)³¹.

Najmä v naposledy citovaných biblických miestach sa vkladanie rúk explicitne viaže na úlohu vodcu, verejne manifestovanú pred zhromaždeným ľudom. V Nm 27,18 Boh prikazuje položiť ruky na Jozueho, aby sa mohol stať vodcom (porov. v. 23) celého zhromaždeného ľudu (porov. v. 19). Udalosť opisovaná v Dt 34,9 spomína, že po tom, ako Mojžiš položil ruky na Jozueho, ten sa stal vodcom ľudu (Dt 31,7³²).

Už menej jasným sa javí to, ako je táto udalosť pochopená: Ide o skutočný prenos (porov. Dt 34,9) alebo len o rozpoznanie predchádzajúceho pôsobenia Boha (porov. Nm 27,18-23)?³³ Hoci pri rôznych udalostiach (požehnanie, uzdravenie) sa vkladanie rúk považuje za znak, ktorý sa vykonáva verejne a cez ktorý sa žiada o Boží zásah, v iných situáciách sú tieto udalosti viacvýznamové. V našom prípade nominovanie pre prijatie úradu použitím predložky *μετά* je tiež viacvýznamové, s dvoma možnosťami: a) vkladanie rúk sa považuje za ľudské zdvojenie udalosti, ktorá sa už vnútorne uskutočnila a počas ktorej Boh už odovzdal nejaký reálny dar alebo požehnanie; b) ide o verejnú a viditeľnú udalosť v zmysle rozpoznania len toho, čo Boh už dávno odovzdal človeku v skrytosti a predurčil ho na vykonávanie nejakej úlohy v komunite.

5 Kolégium starších (presbyterov)

Dôležitým termínom v našom texte je výraz „kolégium presbyterov“ (*πρεσβυτέριον*)³⁴. Chybný preklad hovorí o osobách (*πρεσβύτεροι*), hoci grécky text sa vzťahuje na skupinu osôb (*πρεσβυτέριον*). Čo sa týka troch použití tohto termínu v NZ, môžeme si všimnúť, že aj v ďalších dvoch prípadoch

³¹ Porov. Ex 29,10; Lv 1,4; 4,15; 16,21; Nm 8,10; Sk 13,3; pozri tiež TOWNER, *Timothy and Titus*, 323; CASALINI, *Corpus pastorale*, 281, pozn. 76; VIDAL GARCÍA, *Colosenses*, 24-25.

³² V NZ sa spomína uvedenie do úradu siedmich mužov v Sk 6,6, ktoré sa uskutočnilo predstavením kandidátov, modlitbou a následným vkladáním rúk.

³³ Porov. MARTIN, *Pauli Testamentum*, 23-29.

³⁴ Porov. TOWNER, *The Goal*, 227; BAGD, 861-862.

(porov. Lk 22,66³⁵; Sk 22,5³⁶) sa termínom *πρεσβυτέριον* označuje zhromaždenie starších v židovskej komunite. Neskôr tento termín začína označovať zhromaždenie starších aj v kresťanských komunitách³⁷ a používa sa na označenie práve lídra v kresťanskej komunite³⁸.

Čo sa týka Pastoralných listov Pavol nielenže vyzýva Timoteja, aby nezanedbával *charizmu* potrebnú k jeho úlohe vodcu a dobrého správcu v úrade, ktorý prijal, ale apoštol pozýva aj starších komunity, aby spolupracovali s Timotejom (treba pripomenúť, že Timotej *de facto* pôvodne nepatril do skupiny starších v Efeze). Skrze prorocké slovo a prostredníctvom vkladania rúk kolégium starších prislúcha úloha rozoznať a potvrdiť *charizmu* Timoteja a nie odovzdať *charizmu* Timotejovi³⁹. Vkladanie rúk by takto bolo chápané ako vonkajší znak už vopred prijatého vnútorného daru potrebného pre jeho službu. Takto je tento obrad chápaný aj v hebrejskej tradícii, čo sa týka potvrdenia úradu alebo služby (porov. Nm 8,10; 27,18; Dt 34,9)⁴⁰.

³⁵ „Keď sa rozodnilo, zišli sa starší ľudu (τὸ πρεσβυτέριον τοῦ λαοῦ), veľkňazi a zákonníci.“

³⁶ „Ako mi dosvedčí aj veľkňaz a celá veľrada (πᾶν τὸ πρεσβυτέριον). Od nich som dostal aj listy pre bratov a šiel som do Damasku, aby som aj tých, čo tam boli, v putách priviedol do Jeruzalema na potrestanie.“

³⁷ Porov. *IgnEph* 2,2; 4,1; 20,2; *IgnPhld* 4,1; 5,1; 7,1; *IgnMg* 2,1; 13,1; *IgnSm* 8,1; 12,2; *IgnTr* 2,2; 7,2; 13,2; ROHDE, *πρεσβυτέριον*, 148; CASALINI, *Parole alla Chiesa*, 162.

³⁸ Porov. DAUBE, *Judaism*, 244-246; JEREMIAS, *Presbyterion*, 127-132; JEREMIAS, *Zur Datierung*, 101-104; DIBELIUS – CONZELMANN, *The Pastoral Epistles*, 71.158-160; MEIER, *Presbyteros*, 340-344; VON LIPS, *Glaube*, 241-242; TOWNER, *The Goal*, 227; JOHNSON, *Timothy*, 253; MARSHALL, *The Pastoral Epistles*, 567-568.

Záverečné deuterokanonické state Knihy proroka Daniela predstavujú Daniela ako spravodlivého správcu. V 13,45 je Daniel opisovaný ako mladý chlapec (*παιδάριον νεωτέρον*), avšak počas procesu s dvoma chlípnyimi starcami čítame, ako ľud pozýva Daniela, aby sa zapojil do procesu: „Pod', sadni si medzi nás, pretože ti Boh dal vážnosť starca (*πρεσβεῖον*, ktoré treba nahradiť termínom *πρεσβυτέριον*)“ (v. 50). Jeremias k tomu totiž vysvetľuje, že termín použitý v texte *πρεσβεῖον* (staroba) nemá zmysel, pretože Daniel nemá vek starca a jeho vek nespadá do staroby (porov. *παιδάριον νεωτέρον* vo v. 45). Preto je treba radšej použiť termín *πρεσβυτέριον*, keďže počas procesu je Daniel prizvaný, aby patrilo do kolégia starších; porov. JEREMIAS, *Presbyterion*, 128; MARCONCINI, *Daniele*, 254.

³⁹ Porov. TOWNER, *The Goal*, 224; TOWNER, *Timothy and Titus*, 324; CASALINI, *Corpus pastorale*, 274.311-314.

⁴⁰ Porov. ODEN, *I e II Timoteo*, 149.

6 Malá poznámka k chýbajúcej *iote*

V 1Tim 4,14 pri vynechaní písmena *iota* existuje textový variant termínu *πρεσβυτέρου* (presbyteri; ⚡*) namiesto *πρεσβυτερίου* (kolégium presbyterov; ⚡). Termín *πρεσβυτερίου*, pochádzajúci z *πρεσβυτέριον*, sa v NZ nachádza 3-krát (porov. Lk 22,66; Sk 22,5; 1Tim 4,14), zatiaľ čo termín *πρεσβυτέρου*, pochádzajúci z *πρεσβύτερος*, nachádzame v novozákonných textoch 66-krát.

Ak sledujeme pôvodné čítanie (*πρεσβυτερίου*), ľahšie sa nám vníma vzťah medzi pohľadom na kresťanskú štruktúru komunity v Efeze a *gerousia* (*γερουσία*) v židovskej synagóge⁴¹. Termín *πρεσβυτέριον* totiž rozoznáva miestnu autoritu židovskej komunity, ktorá sa v Alexandrii⁴² a v Sardách označuje ako *politeuma* (*πολίτευμα*), čiže akési organizované teleso, útvar, zhromaždenie. Tieto *politeuma* bývali riadené zhromaždením osôb, nazývaným *gerousia*. Termín *gerousia* sa používal na označenie *zhromaždenia starších*⁴³ (*γερουσία* z *γέρων* = starší⁴⁴), ktoré sa malo starať o záležitosti židovskej komunity. V zhromaždení starších jeden z nich plnil úlohu „vodcu“ starších a býval nazvaný *gerousiarches* (člen riadiaceho zhromaždenia, vlády) alebo *archon* (správca, vládnucci)⁴⁵.

7 Vzťah medzi 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6

Nemožno vynechať zaujímavý vzťah medzi biblickými textami, tak ako ich nachádzame v oboch listoch adresovaných Timotejovi (1Tim 4,14 a 2Tim 1,6). Vkladanie rúk v 1Tim 4,14 sa javí ako formálny akt zo strany kolégia

⁴¹ Porov. JEREMIAS, *Presbyterion*, 127; TREBILCO – EVANS, *Diaspora Judaism*, 287; TWELFTREE, *Sanhedrin*, 1061-1062; JOHNSON, *Timothy*, 253.

⁴² Porov. *EpArist* 310.

⁴³ Porov. *γερουσία* v Jdt 4,8; 1Mach 12,6; 2Mach 1,10; Sk 5,21; pozri tiež FILÓN, *Flacc* 76.80; *LegGai* 229; FLÁVIUS, *Ant* 13,5,8.

⁴⁴ Porov. Jn 3,4. Termín *γέρων* nachádzame aj v DIOGENES LAERTIOS, *Vit.* 8,10 (Pythag[oras]) na označenie človeka, ktorý je vo veku 60 – 80 rokov a vykonáva dôležitú úlohu pri vyberaní osôb vhodných na špeciálne spoločenské a politické funkcie; porov. BAGD, 195.

⁴⁵ Pre viac informácií pozri EVANS, *Judaism*, 609; TREBILCO, *Diaspora Judaism*, 292-293; CHILTON – YAMAUCHI, *Synagogues*, 1146; TWELFTREE, *Sanhedrin*, 1063-1064; STUBHANN, *Älteste*, 26; STUBHANN, *Hohepriester*, 322.

presbyterov. Vkladanie rúk v 2Tim 1,6 však vnímame v inom kontexte⁴⁶. Problém spočíva v otázke, ako vysvetliť nezrovnalosti medzi 1Tim 4,14, kde sa spomína, že *charizma* je vo vzťahu k vkladaniu rúk kolégia presbyterov, a 2Tim 1,6, kde sa objavuje Boží dar odovzdaný Timotejovi prostredníctvom rúk jedine Pavla⁴⁷.

a) Prvá možnosť riešenia je založená na rozdielnosti kontextov študovaných textov. Zatiaľ čo udalosť (*ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν*) a prijímateľ (Timotej) sa nemenia, jednotlivé udalosti treba čítať z rôznych perspektív. Prvý list Timotejovi je adresovaný Timotejovi a komunite v Efeze, kým Druhý list Timotejovi má osobný charakter a podčiarkuje vzťah medzi apoštolom a jeho spolupracovníkom Timotejom⁴⁸. V prvom prípade nielen Timotej je v centre pozornosti, ale taktiež aj starší komunity, aby jednak chránili apoštolské pôsobenie a tiež aby Timotejovi vyjadrovali svoju vnútornú lojalnosť. V druhom prípade nachádzame len samotného Pavla, ktorý ako jediný vkladá ruky na Timoteja. Výnimočnosť tohto druhého prípadu je umocnená aj špecifikáciou daru: kým v 1Tim sa hovorí o *χάρισμα*, v 2Tim je tento dar skonkretizovaný ako *τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ*⁴⁹.

b) Druhá možnosť sleduje rôzne etapy v živote Timoteja. Úryvok v 2Tim navracia čitateľa k dôležitému okamihu, kedy Timotej prijíma dar Ducha Svätého prostredníctvom Pavlových rúk. Spolu s ním Timotej prijíma aj svoju úlohu mať účasť na apoštolskej misii, čím sa otvára téma apoštolskej postupnosti. Z tohto aspektu by potom úryvok v 1Tim reflektoval udalosť opisovanú v 2Tim v zmysle rozpoznanie a verejného potvrdenia Pavlovho gesta v efezskej komunite⁵⁰. Skutky apoštolov⁵¹ nám podobne ponúkajú lektúru textu, kde sa

⁴⁶ Porovnaj tiež Sk 13,2-3; 14,23, kde sa opisuje delegovanie Pavla a Barnabáša lídrami antiochijskej komunity; porov. KRUSE, *Ministry*, 742-743; CASALINI, *Corpus pastorale*, 266-269; *Parole alla Chiesa*, 170-173.

⁴⁷ Porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 324.

⁴⁸ Porov. PELLEGRINO, *Lettere a Timoteo*, 96.

⁴⁹ Porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 324-325; CASALINI, *Corpus pastorale*, 282.

⁵⁰ Či bol Pavol prítomný alebo nie počas udalosti vkladania rúk v 1Tim, to nie je možné z biblického textu zistiť. Zdá sa však, že táto udalosť sa odohrala počas jeho neprítomnosti, keď Timotej prišiel do Efezu a so všetkou pravdepodobnosťou po tom, čo Pavol opustil toto mesto z dôvodu rozruchu a úkladov, ktoré mu tam strojili; porov. Sk 20,1-4.

⁵¹ „V antiochijskej cirkvi boli prorokmi a učiteľmi... Povedal Duch Svätý: «Oddeľte mi Barnabáša a Šavla na dielo, na ktoré som ich povolal (*προσκέκλημαι*; sloveso

opisuje potvrdenie spojené s prorockým slovom, kde vkladanie rúk v zmysle rozpoznania daru a autority na vykonávanie úradu (porov. 13,3) nasleduje po slove Ducha Svätého a po odovzdaní daru (porov. v. 2)⁵².

8 Vkladanie rúk: identifikácia či prenos

Keďže udalosť vkladania rúk na Timoteja nám otvára bohatšie možnosti čítania, čo sa týka prenosu Pavlovho „úradu“ či jeho autority, zastavíme sa ešte v krátkosti pri tomto samotnom geste. Ako už bolo povedané, udalosť vkladania rúk nachádzame v dvoch textoch v Pastoralných listoch: 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6. Udalosť, ktorá sa opisuje v 1Tim 5,22, nezaradzujeme do nášho štúdia, nakoľko s najväčšou pravdepodobnosťou ide o gesto používané napríklad pri obviňovaní či uväznení⁵³.

Čo sa týka vzťahu medzi 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6, môže ísť o tú istú udalosť alebo o dve rôzne. V prvom prípade, ak ide o tú istú udalosť, nie je celkom jasné, prečo tu teda nachádzame rozdielnosti: na jednej strane sa spomína vkladanie rúk kolégiom starších, na druhej strane len ruky Pavla. Naopak, ak by išlo o dve rôzne udalosti, prekvapuje nás a ani nevieme pochopiť, aký zmysel má zdvojovanie vkladania rúk na Timoteja.

Podľa Poiriera texty v 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6 sa vzťahujú nielen na dve rôzne udalosti, ale aj na dva rôzne ríty. V 1Tim vkladanie rúk zo strany starších je rítom identifikácie. Zmyslom by bolo, že komunita identifikuje Timoteja ako svojho reprezentanta. Text v 2Tim neopisuje kontext spoločenstva, ale vyjavuje myšlienku, že od Pavla zostupuje na Timoteja akési duchovné požehnanie. V 1Tim je Timotej obdarovaný v zmysle symbolickom, zatiaľ čo v 2Tim ide o reálny a duchovný prenos, či vplyv charizmatického pomazania a prenesenia z jednej osoby na druhú⁵⁴. Podobne aj v SZ je vkladanie rúk chápané nielen ako

v perfekto naznačuje, že je to Duch, ktorý preberá aktivitu.)» Oni sa postili a modlili, vložili na nich ruky a prepustili ich“ (Sk 13,1-3); porov. KRUSE, *Ministry*, 742-743.

⁵² Porov. TOWNER, *Timothy and Titus*, 325. Iní biblisti navrhujú hypotézu, ktorá sa snaží zjednotiť oba spôsoby čítania. Pripúšťajú totiž, že tu ide o kolégium presbyterov, ktorému mohol predsedáť sám Pavol; porov. CASALINI, *Corpus pastorale*, 282.

⁵³ Je možné, že v 1Tim 5,22 sa hovorí o Timotejovi ako o subjekte – teda ten, kto vkladá ruky na kandidátov na presbyterát; porov. PELLEGRINO, *Lettere a Timoteo*, 96.

⁵⁴ Porov. POIRIER, *Spirit-Gifted Callings*, 84.

znak identifikácie medzi tým, kto vkladá ruky, a tým, na koho sú položené, ale prítomné sú aj ríty odovzdávania, transferu od darcu k obdarovanému⁵⁵.

Poirier sa vo svojom článku odvoláva na Daubeho názor, podľa ktorého spojenie ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν, ktoré je jedinečné v gréckej tradícii, pochádza z výrazov, ktoré hebrejčina jasne rozlišuje: תַּמָּד (silno vtlačiť) a מָשָׁה či תָּשָׁה (jemne položiť)⁵⁶. Podľa Daubeho typológie potom možno rozlišovať dve kategórie vkladania rúk: prvý termín (silno vtlačiť) sa používa v súvislosti s celopalnými obetami, s ustanovením levitov či s ustanovením Jozueho⁵⁷ a naznačuje „odovzdanie“ od jednej osoby k druhej či menovanie delegáta. Druhý termín (jemne položiť) sa spája s požehnaním a s uzdraveniami a naznačuje „prenos“ od vyššie postavenej osoby na nižšiu⁵⁸. Aj Jeremias jasne rozlišuje rozdiel medzi spojením מָשָׁה תַּמָּד (vtlačiť ruky so silou), ktoré sa v neskoršom judaizme používalo pri ustanovení alebo pri obetách, a מָשָׁה מְשָׁה alebo תָּשָׁה (dotknúť sa rukami)⁵⁹.

9 Počet rúk pri vkladaní

Ďalšie odlišnosti pozorujeme, čo sa týka počtu použitých rúk. Hoci sa v 2Tím 1,6 spomína vkladanie oboch Pavlových rúk, z textu v 1Tím 4,14 nevieme jasne dešifrovať počet rúk (môže ísť o polozenie jednej ruky každého z účastníkov alebo aj oboch rúk). Sansom vo svojom článku uvádza starozákonné

⁵⁵ Starozákonné vkladanie rúk sa spája s pokojom, hriechom alebo obetami (porov. Ex 29,10.15.19; Lv 1,4; 3,2.8.13; 4,4.15.24.29.33; 8,14.18.22; Nm 8,12; 2Krn 29,23), s obradom vyhánania capa (porov. Lv 16,21), s ustanovením levitov do ich služby (porov. Nm 8,10), s nominovaním Jozueho ako Mojžišovho nástupcu (porov. Nm 27,18.23; Dt 34,9). Vkladanie rúk nachádzame aj v spojitosti s uväznením, provokáciou a obvinením (porov. Ex 24,11; Lv 24,14; 2Kr 11,16; 2Krn 23,15), čo pozorujeme aj v evanjeliách (porov. Mt 21,46 a Lk 20,19; Mt 26,50 a Mk 14,46; Lk 21,12; Jn 7,30.44; 8,20), v Skutkoch apoštolov (porov. 4,3; 5,18; 21,27) a v 1Tím 5,22; porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings, 84.

⁵⁶ Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings, 84-85.

⁵⁷ „Polož naň svoju ruku ako niekto, kto zapaluje sviecu od inej; vlož naň svoju slávu ako niekto, kto vylieva vázu do inej“ (NmR 21,15). Pozri tiež JEREMIAS, Presbyterion, 129, ktorý spomína dva technické termíny rabínov: מְשָׁה תַּמָּד (porov. *b.Sanh.* 13b) a מְשָׁה מְשָׁה (porov. *t.Sanh.* 1,1).

⁵⁸ Porov. DAUBE, *Judaism*, 229.

⁵⁹ Porov. JEREMIAS, Presbyterion, 129.

prípady, kde sa vkladala len jedna ruka (napríklad pri celopalných obetách) a kde sa vkladali obe ruky (napríklad v obrade vyhánania capa)⁶⁰.

Podľa Poiriera⁶¹ sa ustanovenie diakonov v NZ (porov. Sk 6) vzťahuje pravdepodobne na rítus vkladania jednej ruky, čo ich v istom zmysle kreuje za reprezentantov komunity. Naopak, rítus vkladania oboch rúk sa vyskytuje v prípadoch, ktoré sa viažu na pôsobenie Ducha (porov. Sk 8,17-19; 9,17; 19,6)⁶². Čo sa týka silného vtlačenia (*pressing*) a jemného položenia (*placing*) rúk podľa Graystona termín *placing* býva spojený s uzdraveniami a udalosťami, kde sa pozoruje aktivita Ducha (porov. Sk 8,17-19; 9,12.17; 19,6; Hebr 6,2), zatiaľ čo termín *pressing* sa spomína pri ustanovení siedmich diakonov (porov. Sk 6,6) alebo pri vyslaní Pavla a Barnabáša (porov. 13,3)⁶³.

Napriek tomu, že nám nie je známe, či starší v 1Tim 4,14 vkladali na Timoteja jednu alebo dve ruky (a teda nevieme presne určiť, či na základe tohto išlo o jeho kreovanie za reprezentanta v komunite alebo možno pojednávať o odovzdanie postavenia či úradu), uvádzame tento pohľad predovšetkým ako zaujímavosť, totiž, že i počet rúk môže v sebe niesť isté odlišnosti.

10 Ratifikácia Timoteja v komunite

Vkladanie rúk v 1Tim 4,14 sa vzťahuje na „určenie“ Timoteja, nie na nejaký druh „prenosu“. Čo sa týka určenia (konštituovania) starší komunity len ratifikujú Timoteja a poukazujú na to, že v ňom spoznávajú reprezentanta komunity⁶⁴. Byť určený znamená vlastniť pečať vierohodnosti v komunite, a tento rítus pravdepodobne predpokladá vkladanie len jednej ruky každého zo starších⁶⁵. Naopak, vkladanie rúk v 2Tim 1,6 označuje „prenos“ niečoho, čo patrí

⁶⁰ Porov. SANSOM, *Laying On of Hands*, 324.

⁶¹ POIRIER, *Spirit-Gifted Callings*, 90.

⁶² Treba pripomenúť, že aj v prípade ustanovenia diakonov je prítomný Duch; porov. Sk 6,3.

⁶³ GRAYSTON, *The Significance*, 479-487.

⁶⁴ Porov. CASALINI, *Corpus pastorale*, 311; PENNA, *Le prime comunità cristiane*, 247; GIROLAMI, *Prima lettera a Timoteo*, 180.

⁶⁵ Syntax frázy v 1Tim 4,14 nám umožňuje predpokladať vkladanie ruky každého jedného staršieho, ktorý bol prítomný.

Pavlovi, a tento rítus bezpochyby hovorí o vkladani oboch Pavlových rúk⁶⁶. Rovnako použitie predložiek s podstatným menom *ἐπίθεσις* (doslova „vloženie“, „vloženie [rúk] na“) nám napomáha rozlišovať rozdiely v oboch rítoch: *μετὰ ἐπιθέσεως* „prostredníctvom vkladania rúk“ (1Tim 4,14) nás nasmerúva na udalosť sprevádzania; zatiaľ čo *διὰ τῆς ἐπιθέσεως* „skrze vkladanie rúk“ (2Tim 1,6) poukazuje na odovzdanie alebo reálny a istý prenos.

Záver

Na dvoch miestach v Pastoralných listoch sa spomína vkladanie rúk na Timoteja v spojitosti s termínom *charizma*. Kým v 1Tim sa spomína vkladanie rúk kolégia starších, text v 2Tim opisuje vkladanie rúk len Pavla. Rôznosti opisujúce toto gesto v oboch textoch nám umožňujú hovoriť o jeho rôznych interpretáciách. V 2Tim, ktorý má osobný charakter vzťahu otca a syna, Pavol odovzdáva Timotejovi niečo svoje, osobné, duchovné. Naproti tomu vkladanie rúk v 1Tim má skôr charakter konštituovania Timoteja v efezskej komunite a zmyslom tohto gesta je najmä rozpoznanie Timoteja staršími v komunite a jeho viditeľné uznanie za lídra tohto spoločenstva. Teda *charizma*, ktorá bola daná Timotejovi od Boha, má v ňom umocňovať jeho dary a schopnosti správne viesť a chrániť kresťanské spoločenstvo.

Zoznam použitej literatúry

- AAGESON, James W.: *Paul, the Pastoral Epistles, and the Early Church* (LPS), Peabody: Hendrickson, 2008.
- BERGER, Klaus: *χάρισμα*. In: Horst Balz – Gerhard Schneider (eds.): *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Vol. III, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1993, 460-461.
- BLASS, Friedrich – DEBRUNNER, Albert: *Grammatica del greco del Nuovo Testamento*, Brescia: Paideia, 1997. (= BD)
- CAMPBELL, Barth: Rhetorical Design in 1 Timothy 4, *BS* 154 (1997) 189-204.

⁶⁶ Porov. POIRIER, Spirit-Gifted Callings, 92-93. Špecifikáciou Timoteja a Títa je presvedčenie, že hoci ani jeden z nich nebol apoštolom, prijali od nich apoštolskú úlohu, ktorá neskôr zostala v cirkvi a pretrvala ako „byť ustanovený“ priamo apoštolom Pavlom. On sám im totiž odovzdal „mandát“ pre ich pôsobenie v Efeze a na Kréte. Je teda jasné, že Timotej vlastní apoštolskú moc, aby mohol nominovať starších a vkladať na nich ruky. Táto jeho moc nemá základ v miestnom presbytériu starších, ale pochádza priamo od Pavla; porov. TOWNER, *The Goal*, 228-229; CASALINI, *Corpus pastorale*, 286-287.

- CASALINI, Nello: Corpus pastorale – Corpus costituzionale (La costituzione della chiesa nelle Pastorali), *LA* 57 (2007) 253-315.
- CASALINI, Nello: *Parole alla Chiesa. La tradizione paolina nelle Lettere Pastorali* (Analecta 71), Milano: Edizioni Terra Santa, 2009.
- CHILTON, Bruce – YAMAUCHI, Edwin M.: Synagogues. In: Craig A. Evans – Stanley E. Porter (eds.): *Dictionary of New Testament Background*, Downers Grove: InterVarsity Press, 2000, 1145-1153.
- DAUBE, Daniel: *The New Testament and Rabbinic Judaism. The Jewish People. History, Religion, Literature*, Salem: Ayer Company, 1984.
- DE VIRGILIO, Giuseppe: Chiesa e ministeri nelle Lettere Pastorali. In: Giuseppe De Virgilio (ed.): *Chiesa e ministeri in Paolo* (Biblica), Bologna: Edizioni Dehoniane 2003, 107-133.
- DIBELIUS, Martin – CONZELMANN, Hans, *The Pastoral Epistles. A Commentary on the Pastoral Epistles* (Hermeneia), Philadelphia: Fortress, 1972.
- DUNN, James D. G.: The First and Second Letters to Timothy and the Letter to Titus. In: Leander E. Keck (ed.): *The New Interpreter's Bible. General Articles & Introduction, Commentary & Reflections for Each Book of the Bible, Including the Apocryphal / Deuterocanonical Books in Twelve Volumes*, Vol. XI, Nashville: Abingdon Press, 2000, 773-880.
- EBERHART, Christian A.: Handauflegung. In: Franz Kogler (ed.), *Herders Neues Bibellexikon*, Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 2008, 289.
- EVANS, Craig A.: Judaism, Post-A.D. 70. In: Ralph P. Martin – Peter H. Davids (eds.): *Dictionary of the Later New Testament and its Developments*, Downers Grove – Leicester: InterVarsity Press 1997, 605-611.
- GIROLAMI, Maurizio: Prima lettera a Timoteo. In: Aldo Martin – Carlo Broccardo – Maurizio Girolami (eds.): *Edificare sul fondamento. Introduzione alle lettere deuteropaoline e alle lettere cattoliche non giovanee* (Graphé 8), Torino: Elledici, 2015, 143-190.
- GRAYSTON, Kenneth: The Significance of the Word *Hand* in the New Testament. In: Albert Descamps – André de Halleux (eds.): *Mélanges bibliques en hommage au R.P. Bédé Rigaux*, Gembloux: Duculot, 1970, 479-487.
- HAHN, Ferdinand: *Il servizio liturgico nel cristianesimo primitivo* (StBi 20), Brescia: Paideia, 1972.
- JEREMIAS, Joachim: Presbyterion außerchristlich bezeugt, *ZNW* 48 (1957) 127-132.
- JEREMIAS, Joachim: Zur Datierung der Pastoralbriefe, *ZNW* 52 (1961) 101-104.
- JOHNSON, Luke Timothy: *The First and Second Letters to Timothy. A New Translation with Introduction and Commentary* (AB 35A), New York: Doubleday, 2001.
- KRUSE, Colin G.: Ministry. In: Gerald F. Hawthorne – Ralph P. Martin – Daniel G. Reid (eds.): *Dictionary of Paul and his Letters*, Downers Grove – Leicester: InterVarsity Press, 1993, 602-608.
- VON LIPS, Hermann: *Glaube, Gemeinde, Amt. Zum Verständnis der Ordination in den Pastoralbriefen* (FRLANT 122), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1979.
- MARCONCINI, Benito: Daniele. In: Benito Marconcini: *Profeti e apocalittici* (Logos 3), Leumann, TO: Elledici, 2007, 253-269.
- MARSHALL, I. Howard: *The Pastoral Epistles* (ICC), London – New York: T&T Clark, 2004.
- MARSHALL, I. Howard: The Pastoral Epistles. In: Stephen Westerholm (ed.): *The Blackwell Companion to Paul* (BCRel), Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2011, 108-123.

- MARTIN, Seán Charles: *Pauli Testamentum. 2 Timothy and the Last Words of Moses* (TG.T 18), Roma: Editrice Pontificia Università Gregoriana, 1997.
- MEIER, John P.: Presbyteros in the Pastoral Epistles, *CBQ* 35 (1973) 323-345.
- MEIER, John P.: Second Biblical Reflection on the Canon. The Inspiration of Scripture: But what counts as Scripture?, *Mid-Stream* 38 (1999) 71-78.
- NESTLE, Eberhard – ALAND, Kurt (eds.): *Novum Testamentum Graece*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, ²⁷1993.
- ODEN, Thomas C.: *I e II Timoteo, Tito* (Strumenti 70), Torino: Claudiana, 2015.
- PELLEGRINO, Carmelo: *Lettere a Timoteo. Introduzione, traduzione e commento* (NVBTA 50), Cinisello Balsamo, MI: San Paolo, 2011.
- PENNA, Romano: *Le prime comunità cristiane. Persone, tempi, luoghi, forme, credenze* (Saggi 61), Roma: Carocci, 2011.
- POIRIER, John C.: Spirit-Gifted Callings in the Pauline Corpus, Part I: The Laying On of Hands, *JBPres* 1 (2009) 83-99.
- ROHDE, Joachim: *πρεσβύτεριον*. In: Horst Balz – Gerhard Schneider (eds.): *Exegetical Dictionary of the New Testament*, Vol. III, Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1993, 148.
- SAARINEN, Risto: *The Pastoral Epistles with Philemon & Jude* (BTCB), Grand Rapids, MI: Brazos Press, 2008.
- SANSOM, Michael Charles: Laying On of Hands in the Old Testament, *ET* 94 (1983) 323-326.
- STUBHANN, Matthias: Älteste. In: Franz Kogler (ed.), *Herders Neues Bibellexikon*, Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 2008, 26.
- STUBHANN, Matthias: Hohepriester. In: Franz Kogler (ed.), *Herders Neues Bibellexikon*, Freiburg im Breisgau: Verlag Herder, 2008, 322.
- Sväté písmo Starého i Nového zákona*, Trnava: Spolok svätého Vojtecha, ⁴2001.
- TOWNER, Philip H.: *The Goal of Our Instruction. The Structure of Theology and Ethics in the Pastoral Epistles* (JSNTSup 34), Sheffield: JSOT Press, 1989.
- TOWNER, Philip H.: *The Letters to Timothy and Titus* (NICNT), Grand Rapids – Cambridge: Eerdmans, 2006.
- TREBILCO, Paul R.: Diaspora Judaism. In: Ralph P. Martin – Peter H. Davids (eds.): *Dictionary of the Later New Testament and its Developments*, Downers Grove – Leicester: InterVarsity Press 1997, 287-300.
- TREBILCO, Paul R. – EVANS, Craig A.: Diaspora Judaism. In: Craig A. Evans – Stanley E. Porter (eds.): *Dictionary of New Testament Background*, Downers Grove: InterVarsity Press, 2000, 281-296.
- TWELFTREE, Graham H.: Sanhedrin. In: Craig A. Evans – Stanley E. Porter (eds.): *Dictionary of New Testament Background*, Downers Grove: InterVarsity Press, 2000, 1061-1065.
- VIDAL GARCÍA, Senén: *Colosenses y Efesios* (Guías de Lectura del Nuevo Testamento 10), Estella (Navarra): Editorial Verbo Divino, 2013.

Zhrnutie

Pastorálne listy dvakrát spomínajú udalosť vkladania rúk na Timoteja (porov. 1Tim 4,14 a 2Tim 1,6). V 1Tim je vkladanie rúk starších (alebo, lepšie, kolégia starších) gesto, ktorým má kresťanská komunita, zastúpená práve týmito staršími, rozoznať *charizmu*, ktorá je daná Timotejovi. Dar, proroctvo, modlitba a následné vkladanie rúk nachádzame aj na iných miestach NZ (porov. Sk 6,6; 13,2-3). Timotejovou prítomnosťou v Efeze, vkladáním rúk a rozpoznáním jeho úlohy ako lídra komunity pokračuje misia samotného Pavla, ktorý v tomto meste strávil určitý čas. K úlohe Timoteja, ktorý má byť dobrým vodcom a ochrancom komunity, ho uschopňuje práve *charizma*, ktorú má v sebe a ktorá je zviditeľnená skrze proroctvo a vkladanie rúk kolégia starších.

Kľúčové slová: Timotej, Pastorálne listy, vkladanie rúk, kolégium starších, charizma.

Summary

In the Pastoral Epistles we find two instances, where the laying on of hand on Timothy is mentioned (cf. 1Tim 4:14 and 2Tim 1:6). In 1Tim, the laying on of the hands of elders (or better, the assembly of the elders) is a sign by which the Christian community, represented by these elders, should recognize the charisma, that is given to Timothy. The gift, the prophecy, the prayer, and the following laying on of hands are elements which we find also in the others places of the New Testament (cf. Acts 6:6; 13:2-3). In Timothy's presence in Ephesus, in his laying on of hands and in the fact that in his person the community recognized its leader now continues the mission of Paul himself, who previously spent some time in this city. Timothy's office consists of the ability to be a good leader and protector of the community. The charisma, given to him and visible through the prophecy and the laying on of hands, make him capable for this role.

Keywords: Timothy, Pastoral Epistles, laying on of hands, assembly of elders, charisma.

Lubomír Majtán
Jána Kalinčiaka 1
011 36 ŽILINA 1, Slovakia
lubomir-majtan@libero.it

Obsah

Štúdie

Tobias HÄNER

Jób, obeť irónie. Lingvistické prehodnotenie Jób 1,10 v jeho kontexte 87-102

Eubomír MAJTÁN

Timotej a *charizma* v 1Tim 4,14. Ratifikácia alebo transfer pri vkladaní rúk starších? 103-119

Giovanni Claudio BOTTINI

Kontinuita a inovácia v biblickej tradícii. Eliáš od 1Kr 17–18 po Jak 5,17-18 120-129

Poznámky

Jaroslav RINDOŠ

Grécky genitív *εὐδοκίας* u Lk 2,14 130-135

Svorad ZAVARSKÝ

Žaltár Blažeja Oponického (1624) a inkulturácia viery 136-148

Recenzie 149-163

Správy a oznamy 164-170

Contents

Treaties

Tobias HÄNER

Job, Victim of Ironies. A Linguistic Reevaluation of Job 1:10 in its Context 87-102

Lubomír MAJTÁN

Timothy and *Charisma* in 1 Tim 4:14: A Recognition or A Transfer through the Laying on of Hands by the Elders? 103-119

Giovanni Claudio BOTTINI

Continuity and Innovation in Biblical Tradition: Elijah from 1 Kgs 17–18 to Jas 5:17-18 120-129

Notes

Jaroslav RINDOŠ

The Greek Genitive εὐδοκίας in Luke 2:14 130-135

Svorad ZAVARSKÝ

The Book of Psalms by Blasius Aponi de Nagy Appon (1624) and the Inculturation of Faith 136-148

Reviews 149-163

Communications and References 164-170